

Column

Meer mogen is ook meer moeten

Denise de Ridder*

Op het moment dat u dit leest, is het drie maanden geleden dat ik dit schreef. In drie maanden kan veel gebeuren, zeker in coronatijd. Er kan een tweede uitbraak komen. Of misschien komt er onverwacht snel toch wel een vaccin of een medicijn op de markt. Wie weet worden coronamaatregelen wel ingetrokken vanwege aanhoudende *VirusWaaizin* onrust. Het is om die reden best een uitdaging een column te schrijven over de relatief hoge bereidheid van Nederlanders om de coronamaatregelen na te leven die menigeen observeerde in het voorjaar en de vroege zomer.

Eén ding staat wel vast. De coronamaatregelen worden in rap tempo versoepeld. Voor de meeste mensen die drie maanden aan huis gekluisterd waren na de abrupte afkondiging van de smart *lockdown* in maart waarbij zo ongeveer de hele publieke en private sector op slot ging, is dat fantastisch nieuws. Begin juni gingen de scholen en de terrassen weer open en eind juni werd zelfs aangekondigd dat er geen maximumaantal bezoekers meer geldt voor allerlei bijeenkomsten. Dit alles echter onder de stringente voorwaarde dat de anderhalve meter wordt gehandhaafd onder alle omstandigheden – of het nu gaat om voetbalstadions, festivals, stranden of kerkbezoek.

Eigenlijk vind ik de nieuwe situatie waarin (bijna) alles weer mag zolang je voldoende afstand houdt nogal verwarrend. Hoe moet je je in grote groepen gedragen als je steeds moet opletten of er wel voldoende ruimte tussen jou en anderen is? Afstand houden is dan ook *by far* de meest omstreden en minst nageleefde maatregel. Ter vergelijking: de meeste mensen rapporteren dat ze vaker hun handen wassen, in hun ellenboog kuchen en er zelfs van afzien om een hand te geven als ze iemand begroeten. Dat is ook terug te zien in de draagvlakcijfers die

het RIVM eind mei verzamelde en waarbij steun voor handhygiëne onverminderd groot is. Voor afstand houden was het draagvlak een stuk minder dan voorheen. Bovendien verwachten mensen dat ze minder geneigd zullen zijn afstand te houden als deze maatregel nog maanden aanhoudt. Die afnemende bereidheid is logisch als je bedenkt dat afstand houden – vergeleken met handhygiëne – een complexe maatregel is die diep ingrijpt in het (tot voor kort) normale sociale verkeer. Anderen uit de weg gaan is niet iets wat we gewend zijn te doen en kan zelfs worden opgevat als sociale afwijzing. Zo bezien is de steun voor de anderhalvemeter-samenleving eigenlijk nog steeds verbazingwekkend groot. Maar draagvlak is nog geen doen. Achteraf bezien mag het een klein wonder heten dat veel mensen zich zo netjes aan die anderhalve meter hielden en houden. Afgezien van een paar incidenten deden de meeste mensen wat van hen werd verwacht. Daarbij heeft het zeker geholpen dat winkels en supermarkten er snel bij waren om hun locaties zo in te richten dat klanten er op het juiste moment aan werden herinnerd om gepaste afstand te houden door bijvoorbeeld strepen op de vloer bij de rij voor de kassa. Er waren ook gemeenten die de openbare omgeving zo aanpasten dat het makkelijker was om afstand te houden door bijvoorbeeld eenrichtingsverkeer in drukke winkelstraten of cirkels te trekken op het grasveld in parken waardoor mensen niet te dicht bij elkaar gingen zitten. Ik herinner me ook dat tijdens een ommetje veel mensen bereid waren met een grote boog om elkaar heen te lopen, al dan niet met een wederzijds begripvol knikje om de situatie te redden. Met de versoepeling van de maatregelen wordt de anderhalve meter gehandhaafd en is deze nog belangrijker dan voorheen. Alleen onder de voorwaarde dat we afstand houden, kunnen we bij elkaar komen. Maar juist nu het erop aankomt, zal het veel moeilijker worden om afstand te houden. Mijn inschatting is dat dit in de meeste gevallen niet het gevolg is van onwel-

* Prof. dr. D.T.D. de Ridder is hoogleraar psychologie aan de Universiteit Utrecht.

willendheid maar van onoplettendheid. Het handhaven van de anderhalvemetersamenleving terwijl vrijwel alles weer mag, is dan ook een grote uitdaging. Het is ondoenlijk voor handhavers om mensen er steeds op aan te spreken. Hoe leg je uit dat het net zo is als vroeger maar dan met anderhalve meter ertussen? Het wordt hoog tijd dat we mensen niet alleen herinneren aan het nut van de anderhalve meter maar ook en vooral dat we hen helpen om zich ernaar te gedragen. Zeker nu ze weer gaan funshoppen met het hele gezin, zij aan zij voor een podium staan of naast elkaar zitten bij het bekijken van een voetbalwedstrijd. Het is naïef om louter te vertrouwen op het improvisatietalent van mensen in dit soort lastige situaties. Als de overheid geen handreiking biedt, nodig mensen dan uit om zelf creatieve oplossingen aan te dragen om afstand te houden zodat ons een nieuwe uitbraak bespaard blijft. De veel bediscussieerde mondkapjes¹ mogen dan misschien geen perfecte bescherming tegen het virus zijn, ze zijn in ieder geval een mooi symbool om mensen eraan te herinneren dat het oude normaal nog niet terug is. Alleen wanneer de regels kraakhelder zijn en mensen een reële kans wordt gegeven om die regels in de praktijk te brengen, kunnen toezichthouders hun werk naar behoren uitvoeren. Zo niet, dan is het aanspreken van mensen op goed gedrag onbegonnen werk voor toezichthouders, met als gevolg onbegrip, ergernis en uiteindelijk het aan zijlaars lappen van de anderhalvemeterregel door het grote publiek.

1. 'Een mondkapje laat zien dat je aan andermans belang denkt', *NRC* 5 juni 2020.